

SPRAWOZDANIE OŚRODKA BADAŃ NAD KULTURĄ ORMIĄNSKĄ W POLSCE ZA ROK 2020

Działalność OBKOP w roku 2020 skoncentrowana była w dwóch płaszczyznach: badawczej i organizacyjnej. Badania w poszczególnych dziedzinach, prowadzone przez członków naszego zespołu, zaowocowały czterema publikacjami (3 książki i rocznik czasopisma), w tym dwoma w języku angielskim, serią odczytów oraz konferencją on-line. Prace organizacyjne dotyczyły głównie urządzenia i wyposażeniu lokalu Ośrodka, który został nam udostępniony przez władze PAU na początku października. Kompletowana też była biblioteka (około 100 druków, 2 cenne rękopisy - instruktuariusz celny Daniela Zarugowicza, Ormianina, superintendenta ceł koronnych, z 1691 roku, oraz *Xięga Bractwa Pocieszenia Matki Boskiej w Kosciół Mohilowski Ormienskim z lat 1762-1804*, zbiór dokumentów dra Janusza Kamockiego, dotyczący jego zainteresowań armenologicznych). Utworzyliśmy także stronę internetową Ośrodka (www.armenopolonia.pl) w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej.

Badania

Marcin Łukasz Majewski był uczestnikiem grantu badawczego Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki „Transfer kulturowy jako transdyscyplinarny element nauki o stosunkach międzykulturowych na przykładzie wpływów kultury arabskiej w dziedzictwie kulturowym Polski”, w ramach którego wraz z Andrzejem Drozdem z Wydziału Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego przygotował opracowanie *Ormianie w procesie przepływu kultury Orientu muzułmańskiego do dawnej Rzeczypospolitej*.

Tomasz Krzyżowski odbył w roku 2020 trzy wyjazdy na kwerendy archiwalne: w styczniu dwutygodniowy pobyt we Lwowie i kwerenda w tamtejszych archiwach i bibliotekach, w czerwcu i październiku jednodniowe wyjazdy na kwerendę do Archiwum Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich oraz Archiwum Archidiecezji Warszawskiej.

Andrzej A. Zięba zbierał materiały do genealogii rodzin ormiańskich w Polsce, które otrzymały nobilitacje i tytuły arystokratyczne oraz Ormianek, które poślubiły szlachciców (około 250 haseł) oraz pracował nad książką o banku ormiańskim „Mons Pius” we Lwowie.

Publikacje

W roku 2020 ukazał się kolejny, siódmy, rocznik naszego czasopisma „Lehahayer” (ss. 350), w którym znalazło się 11 artykułów, w tym 6 autorstwa pracowników OBKOP, oraz 3 autorstwa badaczy zagranicznych. Tematyka tego rocznika przedstawia się następująco: M. Ł. Majewski, *Ormianie w Zamościu w pierwszych trzech dekadach istnienia miasta (1580-1610)*; A. Gliński, *Organizacja rzemiosła i handlu w gminie ormiańskiej w Stanisławowie (wieki XVII i XVIII)*; F. Wasyl, „Kto czym się bawi i z czego żyje” – profesje Ormian z Kut nad Czeremoszem na tle innych nacji w końcu XVIII wieku; A. A. Zięba, *Idea powrotu Ormian z rozproszenia do narodowej ojczyzny w świetle memoriałów Roberta Bogdanowicza z 1877 i 1884 roku*; J. Osiecki, *Towarzystwo Polsko-Ormiańskie we Lwowie (1920-1922)*; T. Krzyżowski, *Nauczanie języka ormiańskiego na Uniwersytecie Lwowskim w latach 1904-1939*; P. Košťálová, *Relacje czesko-ormiańskie: zarys historyczny*; A.

Checzojan, J. Gurinow, *Fundacja Rozwoju i Wspierania Studiów Armenologicznych „Aniw” – przegląd działalności*; M. Ohanowicz-Tarasiuk, *Ochrona dziedzictwa ormiańskiego w działaniach Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich*; A. W. Grigorian, *Wartan Rubenowicz Grigorian (1929-2019) – historyk, armenolog, publicysta, zbieracz starych ormiańskich rękopisów*; A. Pisowicz, *Wspomnienie o Wartanie Grigorianie*.

W ramach serii „Biblioteka Lehaayer” ukazał się kolejny tom jako 3. Jest nim praca dr. Tomasza Krzyżowskiego *Archidiecezja lwowska obrządku ormiańskokatolickiego w latach 1902-1938*.

W serii *Pomniki dziejowe Ormian polskich*, prowadzonej przez Fundację Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich w ramach grantu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki ukazały się dwa tomy, opracowane przy udziale Ośrodka: *Jasachy gminy Ormian lwowskich z lat 1598-1638 w języku ormiańsko-kipczackim* w opracowaniu Krzysztofa Stopki, oraz *Metryka katedry ormiańskiej we Lwowie za lata 1635–1732* w opracowaniu Marcina Łukasza Majewskiego i Krzysztofa Stopki. Oba tomy wydało Wydawnictwo Księgarnia Akademicka w Krakowie.

Ukazała się także książka pt. *The Armenian Church in Soviet Armenia* (ss. 253), autorstwa Jakuba Osieckiego, pracownika OBKOP. Publikacja ta przygotowana została przez nowojorską filię Peter Lang Publishing Group.

Ukończone zostały prace redakcyjne książki Franciszka Wasyla pt. *Armenians in Old Poland and Austrian Galicia. A Demographic and Historical Study*. Książka poświęcona została diasporze ormiańskiej zamieszkującej tę część dawnej Polski, która w wyniku zaborów dostała się w 1772 roku pod władanie imperium Habsburgów.

Ponadto trwały prace nad tłumaczeniem na język rosyjski książki pt. *Ormiańska Polska*, autorstwa Krzysztofa Stopki i Andrzeja A. Zięby. Druk książki w wydawnictwie moskiewskim przewidziany jest na rok 2022.

Dr Jakub Osiecki ogłosił w roku 2020 ponadto dwa artykuły: *The biggest prize*, w: *Armenia mon amour. Ten Europeans speak*, red. S. Lundgren, S. Seppalla, Nineveh Press 2020, s. 83-94, oraz *The visit of Rev. Antoine Delpuch to the South Caucasus in 1919: an attempt to establish diplomatic relations between the Holy See and Yerevan?*, w: *The First Republic of Armenia (1918-1920) on its centenary: politics, gender, and diplomacy*, red. B. Der Matossian, Fresno 2020, s. 181-200.

Seminaria

W ramach wewnętrznych seminariów Ośrodka odbyły się następujące spotkania: 30 stycznia omawiana była koncepcja przygotowania *Encyklopedii Ormian polskich*, zreferowana przez dr. hab. Andrzeja A. Ziębę; 12 lutego dr Jakub Osiecki zreferował wyniki swych poszukiwań archiwalnych, dotyczących chrześcijaństwa ormiańskiego w wieku XX; 4 marca dr Franciszek Wasyl wygłosił referat na temat swych badań nad małymi miasteczkami galicyjskimi, posiadającymi zorganizowane wspólnoty ormiańskie; 29 maja odbyła się dyskusja on-line nad książką Jakuba Osieckiego *Bolszewicy a Kościół ormiański*, z udziałem autora oraz Andrzeja A. Zięby, dyrektora OBKOP i p. Anzheli Kayumovej (Instytut Rosji i Europy Wschodniej Uniwersytetu Jagiellońskiego); 10 września omawiane było zagadnienie przydatności badawczej wydanego ostatnio ważnego źródła do dziejów

Ormian we Lwowie – *Jasachy gminy Ormian lwowskich za lata 1598-1638 w języku ormiańsko-kipczackim w opracowaniu Krzysztofa Stopki.*

Konferencje

30 listopada OBKOP wspólnie z Akademią Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie i dzięki subwencji pozyskanej od Miasta Kraków zorganizował konferencję naukową on-line pt. *Axentowicz. Kraków. Armenia*. Na program złożyły się wystąpienia powitalne prof. dr. hab. Jana Ostrowskiego, prezesa Polskiej Akademii Umiejętności, i prof. dr. hab. Andrzeja Bednarczyka, rektora Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki, prezentacja multimedialna *Axentowicz i Kraków* w opracowaniu Marcina Banasia i Jakuba Osieckiego, referaty: dr Stefani Krzysztofowicz-Kozakowskiej pt. *Raumkunst autorstwa Teodora Axentowicza*, Michała Pilikowskiego pt. *Axentowicz jako rektor krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych*, Anny Król pt. *Wystawy axentowiczowskie: Erywań – Sopot – Stalowa Wola*, dr. hab. Andrzeja A. Zięby pt. *Ormiański rodowód Axentowiczów*, dr. Jakuba Osieckiego pt. *Ormiańska tematyka w twórczości malarskiej Teodora Axentowicza*, i Gagika Parsamyana pt. *Refleksje o Teodorze Axentowiczu i recepcji jego twórczości w Armenii* (referat w języku ormiańskim).

Współpraca

Pod koniec grudnia 2020 roku prezes PAU, prof. dr hab. Jan Ostrowski, reprezentujący interesy OBKOP, oraz p. Maria Ohanowicz-Tarasiuk, prezes Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich, podpisali umowę o stałej współpracy w zakresie prac dokumentacyjnych i archiwistycznych. W roku 2020 współpraca ta dotyczyła spuścizny archiwalnej ostatniego arcybiskupa ormiańskokatolickiego Lwowa, ks. Józefa Teodorowicza (1864-1938), przechowywanej w Fundacji, której inwentarz opracowała na zlecenie OBKOP p. Hanna Kopczyńska-Kłós. OBKOP pozyskał także olbrzymi zasób skanów dokumentów archiwalnych dotyczących dziejów Ormian polskich, który zgromadziła Fundacja.

Współpraca z badaczami dziejów Ormian polskich, działającymi za wschodnią granicą Polski, zaowocowała dwoma opracowaniami, wykonanymi na zlecenie OBKOP. Dr Ruben Atoyan z Białorusi przygotował wersję anglojęzyczną mapy historycznej pt. *Armenians in the Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania*, a dr Maksym Potapenko z Uniwersytetu im. Bezborodki w Niżynie (Ukraina) – studium archiwalne dotyczące Ormian w Mohylowie Podolskim na podstawie rosyjskich rękopiśmiennych spisów podatkowych z XIX wieku.

Planowane wizyty armenologów zagranicznych w OBKOP zostały uniemożliwione przez pandemię. Jednak tuż przed jej pojawieniem się w semestrze letnim roku akad. 2019/2020 przebywała w Uniwersytecie Jagiellońskim jako stypendystka Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego p. Vaneni M. Petrosyan z Instytutu Historii Akademii Nauk Armenii. Z tej okazji odbyło się z nią spotkanie pracowników i współpracowników OBKOP. Po zapoznaniu się z działalnością Ośrodka, p. Petrosyn przedstawiła swe zainteresowania i plany badawcze.

Upowszechnianie nauki

W ramach serii odczytowej pt. *Moja Armenia, moi Ormianie*, odbyły się prelekcje i spotkania z: prof. Andrzejem Pisowiczem, wybitnym armenistą z Krakowa, członkiem Rady OBKOP (29 czerwca), Romualdem Karasiem, autorem książkowego reportażu o sowieckiej Armenii pt. *Szukam raję w 1975 roku* (28 września), i Tisą Żawrocką-Kwiatkowską, inicjatorką wielu działań charytatywnych i pomocowych skierowanych do Ormian (hospicja domowe w Erywaniu i okolicznych miejscowościach) oraz autorką filmu *W Baku pogoda jest lepsza* (29 października).

Kraków, 10 lutego 2021 rok
dr hab. Andrzej A. Zięba
dyrektor Ośrodka Badań nad Kulturą Ormiańską w Polsce